

Ekler Péter

**„Neue Zeitung auß Ungern...”
Verses tudósítás idősebb Hans Rogel augsburgi műhelyéből
Zrínyi György kacorlaki győzelméről (1587)**

Az 1568. évi drinápolyi béke közel negyed századon keresztül gátat vetett a törökök magyarországi terjeszkedésének, a „háborús békeévek” második felében viszont már mezei összecsapásokra is sor került.¹ 1587. augusztus 9-én a Kanizsa melletti Kacorlak térségében Zrínyi György vezetésével az egyesült kanizsai és vend végvidéki, valamint a magánföldesúri csapatok újabb bravúrt hajtottak végre: Sehszühvár szigetvári bég több ezer fős seregét verték meg. A bég betörésének hírére Zrínyi – Kanizsa parancsnoka, dunántúli kerületi főkapitány² – riadóztatta sógorát, Batthyány Boldizsárt (1543–1590), Nádasdy Ferencet és a varasdi főkapitányság erőit, és seregük további csapatokkal (például a Hans Friedrich von Trautmannsdorff vezetésével érkező németekkel és a pápai huszársággal) egyesült. Sehszühvár katonái több falut elpusztítottak és jelentős zsákmányt ejtettek, az egyesült csapatok azonban a Kacorlak körüli mocsaras vidéken rajtaütöttek a visszavonuló törökökön. A bég és a sereg egy része egérutat nyert, a többiek megadták magukat. Több jelentős vezér – Mahmud pécsi és Hasszán koppányi bég – fogságba került, Szinán mohácsi bég pedig elesett.³ A török halottak száma legalább ezer főre tehető, ugyanennyien estek fogságba és hatszázan sebesültek meg. Zrínyiék tizenegy embert vesztettek. Sehszühvár – az egyik leggyűlöltebb török hadvezér – keresztény családban született, fiatalon lett muszlimmá. Azon kevés renegát közé tartozott, akik a magyarországi hódoltságban nagy karriert futottak be. Kacorlaki kudarca után letartóztatták, életét vagyona feláldozásával tudta megmenteni. Tisztázatlan körülmények között halt meg.⁴

A kacorlaki győzelem nemcsak azért jelentős, mert elhanyagolható katonai veszteséggel sikerült a törökökön felülkerekedni, hanem azért is, mert a jó hírről számos nyomtatott beszámoló készült. Zrínyi György titkára, Erhard Pöckhl levélben tájékoztatta a nyomdász Johannes Manliust. A monyorókeréki műhelyben napvilágot látó nyomtatványban⁵ – számos külföldön megjelent magyar vonatkozású beszámoló után – hazai megjelenésű röplapot üdvözölhetünk.⁶

¹ PÁLFFY, 2000. 36., 45.; PÁLFFY, 2002. 946–947. Zrínyi György (1549–1603) vitézei 1586-ban, Palin falunál ütöttek rajta a portyázó törökökön. Nádasdy Ferenc (1555–1604) 1587 februárjában a Somogy megyei Koppányt foglalta el az oszmánoktól, majd Zrínyi Györggyel együtt áprilisban a kálmáncsehi vásáron ütött rajta. 1577-ben Vadna és Sajókaza között, 1580-ban Nádudvarnál voltak összecsapások. Ezúton mondok köszönetet Alice Robinsonnak (Zürich, Zentralbibliothek, Graphische Sammlung) és Pálffy Géznak (MTA Történettudományi Intézet) szíves közléseikért és segítségükért.

² Életére nézve ld. továbbá BILKEI–TURBULY, 1989.; GYIMESI, 1994. 218–219.

³ VÁNDOR, 1994. 323–324.

⁴ ÁCS, 2002. 383–386.; ÁCS, 1999. 432–433.

⁵ VD 16 ZV 20202 (=RMNy 599). Müncheni (Bayerische Staatsbibliothek, Handschriften und Alte Drucke) példányának jelzete Res. 4° Turc. 85/8. Grazban (Franziskanerkloster) A 65/36-17 jelzeten, Olmützben (Vědecká knihovna v Olomouci) 4.735 jelzeten található.

⁶ HUBAY, 1948. X.

Pöchl beszámlója 1587-ben, Hans Schmidt grazi műhelyében⁷ és Leonhard Heussler nürnbergi műhelyében is megjelent.⁸ A változatlan grazi és nürnbergi közreadásokkal egy évben az augsburgi idősebb Hans Rogel kiadásában már rímes versekké átalakítva tette közzé az eredetileg prózai hadi tudósítást.⁹ Augsburgban – szintén 1587-ben – Josias Wörly műhelyében is megjelent egy rövidebb és szűkszavúbb prózai röplap.¹⁰ Friedrich Latomus „kiseposznak” tekinthető latin költeménye hét évvel az esemény után jutott el az érdeklődőkhöz. A közel félezer hexametert kitevő művet Latomus Zrínyi Györgynek ajánlotta, és a már említett Hans Schmidt grazi műhelyében nyomták.¹¹

A monyorókeréki nyomtatvány a Bayerische Staatsbibliothek (München) és az Országos Széchényi Könyvtár (Budapest) együttműködése keretében hasonló kiadásban megjelenés előtt áll.¹² (Közzétételével egyúttal a gyakorlatilag változatlan grazi és nürnbergi kiadások szövege is hozzáférhetőbbé válhat.) A Josias Wörly kiadásában napvilágot látott, forrásértékét tekintve kevésbé értékes augsburgi nyomtatvány a wolfenbütteli Herzog August Bibliothek honlapján tanulmányozható (Wolfenbütteler Digitale Bibliothek).¹³ Friedrich Latomus költeményét monografikus művében Nataša Štefanec adta közre.¹⁴ A Hans Rogel kiadásában megjelent német verses beszámoló ismereteink szerint csak a zürichi Zentralbibliothekben (Graphische Sammlung) található, jelzete PAS II 24/11–12. Szövegének közlésével teljesebbé tehetjük az 1587-es győzelemről és utóéletéről a rölapokból alkotott eddigi képet.

Az augsburgi idősebb Hans Rogel (1532–1592/3) sokoldalú egyéniség – tanár, metsző, kiadó, nyomdász – volt, költeményei is megjelentek, fametszeteket készített rölapokhoz, naptárakhoz, térképekhez és könyvek illusztrálására. Közel húsz egyleveles, fametszetes nyomtatvány is ismeretes tőle. Egy részük augsburgi vonatkozású (pl. üstökös feltűnése Augsburg környékén, a város látképe, térképe), másik részük harci cselekményekről (pl. lepantói csata) és érdekes dolgokról szóló tudósítás (csodálatos égi jelenség Konstantinápolyban, hatalmas bálna elejtése Antwerpenben). Két fametszetes magyar vonatkozású egyleveles nyomtatvány fametszettel is ismeretes tőle, az egyik a szigetvári hőst, Zrínyi Miklóst ábrázolja (1566 körül jelent meg), a másik pedig fia, Zrínyi György 1587-es kacorlaki győzelméről tudósít.¹⁵

⁷ VD 16 P 3819. Az Országos Széchényi Könyvtárban őrzött példány jelzete App. H. 1877.

⁸ VD 16 P 3820 (= RMK III 761.; NÉMETH S., 1993. H 1645). A Zürichben (Zentralbibliothek, Handschriftenabteilung) található példány jelzete Ms F 35²⁰, a Münchenben (BS, Handschriften und Alte Drucke) őrzött példányé Res. 4° Turc. 85/9, a Wolfenbüttelben (Herzog August Bibliothek) fellelhető nyomtatványé 218.11 Quod. (22).

⁹ HARMS–SCHILLING, 1997. no. 176.

¹⁰ VD 16 V 1194 (= NÉMETH S. 1993. H 2175). Példányai megtalálhatók Münchenben (BS, Handschriften und Alte Drucke), jelzete Res. 4° Turc. 85/11, és Wolfenbüttelben (Herzog August Bibliothek), jelzete 218.11 Quod. (23).

¹¹ VD 16 L 643. Az Országos Széchényi Könyvtár Régi Nyomtatványok Tárában két példánya van, jelzeteik Röpl. 337 és RMK III 1518/2(4).

¹² Az Országos Széchényi Könyvtár *Margaritae Bibliothecae Nationalis Hungariae* sorozatában

¹³ <http://www.hab.de/bibliothek/wdb>

¹⁴ ŠTEFANEC, 2001. 261–295.

¹⁵ STRAUSS, 1975. 861.

Az egyleveles nyomtatvány felső része színezett fametszet, amely felülnézetből ábrázolja az összecsapást. Az egyes csapattestek elhelyezkedését betűk jelzik, amelyeket a nyomtatvány alsó felének jobb szélén 33 sor terjedelemben oldott fel. A metszet közepén az a jelenet látható, amint Zrínyiék a törököket a mocsaras vidéken egy tóba szorítják. A kép jobb szélén a Kanizsa felé vonuló győztes sereget ábrázolta. A 226 sornyi (öthasábos) verses szöveg a nyomtatvány alsó felében található.¹⁶ Német versmértékben, *Knittelvers*ben áll, amely (általában) párrímes, 8-9-szótagos szerkezet. Nem énekelt forma, mindhárom műnemben használták, elterjedtségére utal, hogy a latin nyelvű verstanokban *usitatissimus*nak hívták. A XV–XVI. századi didaktikus költemények szerzői különösen kedvelték.

Forrás

Newe zeitung auß Ungern, auch warhafft und eygentliche abcontrafactur: welcher massen der Saswar¹⁷ Bascha von Siget, sampt andern dreyen beegen den 9. augusti dises 1587. jars, uber die fünff tausent starck herauß gefallen, und bey sibentzehen dörffer verbrennet unnd verheeret, auch ein gůte anzal christen auffgehoben, und gefengklichen mit sich gefůrt, aber in irem zu ruck ziehen bey Sarckan Zigethe,¹⁸ ungefehr zwo meil von Canischa,¹⁹ von den unsern angetroffen, und vermittels göttlicher hilff ritterlichen sein erlegt worden, mit allen circumstantijs auff fleisigist beschriben. Zu ehrn der Göttlichen Mayestat und Allmechtigkeit Gottes, auch der löblichen ritterschafft zu wol gefallen in truck verfertigt.

Das aller menig werd bekandt	1
Was geschehen ist im Ungerlandt, ²⁰	
Im nidern kraiß jüngstlicher weyl	
So hab ich solches in der eyl,	
Warhafftig wölln deüten an	
Dem frommen eyfrigen biderman,	
Erlöste welt durch Christi blůt	
Betracht und nimm es auff zu gůt.	
Des augstmonats den achten tag ²¹	
Diß siben und achtzigist ich sag	10
Dem alten calendari nach	
Der Bascha von Zigeth auffbrach	
Sampt dreyen fürnembsten begen ²²	
Agaen, zaymen, ispahien, ²³	

¹⁶ HARMS–SCHILLING, 1997. no. 176.

¹⁷ Sehszűhvár neve magyarosan

¹⁸ Sárkánysziget vára, maradványai ma Sárkánysziget pusztán láthatók, Hahót mellett (H)

¹⁹ Nagykanizsa (H)

²⁰ Magyarország

²¹ A XIII. Gergely pápa alatt bevezetett új naptár szerint

²² Sehszűhvár szigeti bég seregében négy szandzsákbég is jelen volt. VÁNDOR, 1994. 324.

²³ Méltóságok az oszmán-török birodalomban. Az aga katonai egységek vezetője vagy udvari méltóság betöltője, a zám a ziámetbirtok tulajdonosa, a szpáhi tímár- vagy ziámetbirtokkal javadalmazott hűbéres lovas.

Als die kriegskündig und besten
 Erfordert von iren grantz vesten.
 Das fußvolck früh den andern tag
 Bey Kielmanzigeth²⁴ Katzorlackh²⁵
 Eröffnet hat durchs gmösig orth
 Ein sichern paß zu setzen fort, 20
 Mit unsrer doch schlechten frummen
 Denen vil fuder hew genummen,
 Auch zway und dreyssig fuder treidt
 So da geschöbert allbereyt,
 In das gemöß führen lassen
 Zu machen schütt, tämm und strassen
 Das sicher ohn verzug und letz
 Der türcken hauff da ubersetzt,
 Als gründtlich war bericht vorhin
 Der Wolgborn Georg Graff von Serin,²⁶ 30
 Auch ihr Kay Mayestat,
 Oberster zu Canischa²⁷ und Rath,
 Erb Cammerer der Ungerischn Cron,
 Und Obr Hauptman auff Weitscha²⁸ lobesan,
 Das der türckisch blütdurstig hund
 Auff Nemphty²⁹ zu straiffen begundt,
 Hat er durch etlich kreydenschütz
 Bald lautbar das gemacht und gwiss
 Den hauptleuten neben der Raab,³⁰ 40
 Wie auff Nemphty der türck zutrab,
 Man hat auch solchs verkündt von fern
 Dem Hoch und Wolgebornen Herrn
 Herrn Frantz Nadasdy³¹ lobesan,
 Deß Kaisers Rath und Oberspan
 Der Spanschafft Eysenburg³² und der
 Cron Ungern auch Erbstallmaister,
 Und Herren Balthasarn Badian,³³
 Freyherrn auff Güssing und Schlan,³⁴
 Auch Kaiserlicher Rath der Ehrn, 50
 Erbstallmaister inn Ungern,

²⁴ Ma: Kilimán (H)

²⁵ Kacorlak (H)

²⁶ Zrínyi György (1549–1603) 1590-ig Kanizsa parancsnoka, 1582–1598 között dunántúli kerületi főkapitány, 1593-tól haláláig Zala vármegye főispánja.

²⁷ Nagykanizsa (H)

²⁸ Bajcsa vára (Bajcsa, H)

²⁹ Lenti (H)

³⁰ Rába folyó

³¹ Nádasdy Ferenc (1555–1604), a „Fekete bég”. Vas vármegye főispánja, királyi főlovászmester, Dunán inneni főkapitány.

³² Vas vármegye

³³ Batthyány Boldizsár (1543–1590) humanista műveltségű főúr, felesége a szigetvári hős leánya, Zrínyi Dóra. Kacorlaki győzelme előtt már 1578-ban Kanizsánál és 1580-ban a gobornoki vár romjainál is győzelmet aratott a törökön.

³⁴ Schlaining (Szalónak, ma Stadtschlaining, A)

Den Spanschafften in Obernkraiß³⁵
 Thet man zu wissen auch die raiß,
 Der Großmütig Herr Nadasdy
 Und der Erleucht Herr Frantz Derffy,³⁶
 Die hielten da sampt Eysenburg
 Der spanschafften und Edenburg,³⁷
 Der Wolgeborn Herr von Huniad,³⁸
 Graff Steffan mit kriegshülff und rath,
 Und auch von Papa die hussärn
 Wolten das sinwål glück erfahn, 60
 Von Raab³⁹ ein anzal der schützen
 Stünden zu nächst an der spitzen,
 Herr Batthyan mit kriegsgebür
 Lag umb die güssingisch resier,
 Deßgleichen Herr Graff von Serin
 Auff Weitscha und Legrat⁴⁰ schickt hin,
 Herr Globitzer⁴¹ der gstrenge heldt,
 Auch Herr von Trautmanßdorff⁴² der bstelt,
 Rittmeister der edlen und freyen
 Von Kopreinitz⁴³ komen solln an den reyen, 70
 Entzwischen eylends widerkehrn
 Die bestelten ausspäher und erklern,
 Das sey der feind verzücket dar
 Auff Nemphty mit einer grossen schar.
 Hierauff Herr Graff thets wol schaffen,
 Vermant durch rüstschtz zun waffen,
 Das sie so in Kanischa warn,
 Sich solten schleünig vereinbarn,
 Mit disen und andern benent
 Der Hochgelobt Herr Graff behendt, 80
 Zu roß und füß zimmlicher maß
 Fortan lencket kam zu dem paß
 Gen Katzorlackh umb die acht stundt
 Ein halb meil von dem blüthundt,
 Die von Weitscha zusampt Legrad
 Habn sich erhebt durch Gottes gnad.
 Deßgleichen theten im fleiß nit sparn
 Ein raisig schar der Kanischarn,
 Diser kriegsmenig war die zal
 Zweytausendt wol gerüstet all, 90
 Drauß anderthalb tausent zu füß,

³⁵ Felső-magyarországi vármegyék

³⁶ Dérfy Ferenc, Landsee (A) birtokosa

³⁷ Sopron vármegye

³⁸ Török István (enyingi)

³⁹ A Zrínyi segítségére érkező pápai és győri csapatok

⁴⁰ Légrad vára (Legrad, HR)

⁴¹ Hans Globitzer Kaproncáról hozott erősítést.

⁴² Hans Friedrich von Trautmannsdorff vezetésével német vértések érkeztek. VÁNDOR 1994. 324.

⁴³ Kapronca (Koprivnica, HR)

Da mit dem gschütz verrucken muss,
 Dem feind den pass zu nemmen ein,
 Das mocht im wol verdrießlich sein.
 Nun folgt was der wüttrich geübt,
 Wie hoch die christen et betrübt,
 Sibentzehen dörffer in einer summ,
 Sampt etlich märckten rings herumb
 Hat unversehens er berendt,
 Zerstört, geplündert und verb[renn]t,⁴⁴ 100
 Die christen so er gefunden,
 Gesäbelt oder gebunden,
 Hat er sie, und also getödt
 Oder zur gfängligkait genöt,
 Als er nun hett gehörter gestalt
 Gefangen vil von jung und alt,
 Wolt er sich machen auß dem staub,
 Eilt heimwertz mit erhaschtem raub,
 Noch dessen tags ohn verletzen,
 Durch beyde sumpff uber zusetzen, 110
 Welchs im doch endtlich mißlungen,
 Dann sie seind worden gedrunge
 Von unsern und der paß verjagt,
 Flüchtig, kleinmütig und verzagt,
 Hielt derwegen sein nachtläger
 Bey Haholt⁴⁵ und auch Seöter.⁴⁶
 Wie nun morgens der tag anbrach
 Von dem nachtläger allgemach,
 An gmälten pässen noch der feind
 Überzusetzen gentzlich meint, 120
 Die beegen und ir raisig hauff
 Wenden gegn Katzorlackh irn lauff.
 Beeg von Mohätsch⁴⁷ und meist füßknecht
 Thetn bey Haholt durchbrechen schlecht.
 Hiezzwischen doch unser kriegsschar
 So gegn Kielmanzigeth gruckt war,
 Die fahnen fliegen ließ und macht
 Ein feldtgschray, das erhall und kracht,
 Hat trefflich auff den feind das gschütz, 130
 Gerichtet auch mit sonderer witz.
 Behülfflich Herr Nadasdy baldt,
 Herr Batthiani auch gleicher gestalt
 Sampt andern herrn und kriegsleüt
 Stossen zusam bey rechter zeyt,
 Schreyend IESVS mit heller stimm,
 Der feind gleichsfals in zorn und grimm

⁴⁴ A sérült szöveg feltételezett kiegészítése. [E. P.]

⁴⁵ Hahót (H)

⁴⁶ Söjtör (H)

⁴⁷ Szinán mohácsi bég, aki elesett az ütközetben.

Schreit ALLA, ALLA uber laut,
 Auff sich schaw jeder hüt seinr haut.
 Die scharpfferinl haben gepraußt,
 Manchm türcken seinen kopff gelaust, 140
 Als wers plitz hagl und donner,
 Das war dem feind ein gächs wunder,
 Im fiel der mü[c]h [k]lehrt den ruckn,⁴⁸
 Die unsern im [b]al[d] nacherucken,
 Zerstrewn s[ch]reck[e]n und verjagen,
 Liessen sich schissen und erschlagen,
 Wurden also gejaget ein
 In einen teych gleich wie die schwein,
 Darinn ir vil vertreten worn
 Von irn rossn biß auff die ohrn, 150
 Also voll der teich angeloffen,
 Daß man auff inen umbher gekrochen,
 Dest wegen man nicht wissen mag,
 Noch biß auff den heütigen tag,
 Wieuil ir in dem teich verbliben,
 Und allenthalbn in wäldn ligen,
 In solchen angriff erschrecklich
 Graff von Serin handelt kecklich,
 Wust doch nit ob benendte herrn,
 Bey zeit hilfflich erschinen wern, 160
 Setzt auff der untern seiten an
 Die beegen und ir reutersman,
 Zu beydem theil vernemet wahr,
 IESVS rûfft unser glaubig schar,
 ALLA schreyt das unglaubig gsindt,
 In dem all gschoß und waffen gschwindt,
 Zusammen treffen kraut und lot,
 Manchen vom leben bringt zum todt.
 Der christen ritterlich rennen,
 Thet bald die türcken zertrennen, 170
 Der doch vil mehrer seind gewesen,
 Darvon ir wenig seind genesen,
 Vil die scharmützels entgangen,
 Hat man erhascht und gefangen,
 Als den Beeg von Fünffkirch⁴⁹ klüg
 Sampt aller besten ires füg,
 Dem Beeg von Mohätsch Zinan gnendt
 Hat ein kugel die stirn durchbrendt,
 Die unsern gewonnen die schlacht,
 Haben gehn Canischa die beut bracht, 180
 Feind bey sechshundert jung und alt
 Zerhawen, geschädigt manichfalt,
 Auch haben sie erjagt ohn gefärdt
 Mehr als anderthalb tausent pferdt,

⁴⁸ 143–145. sorok: A sérült szöveg feltételezett kiegészítése. [E. P.]

⁴⁹ Mahmud pécsi bég fogságba került az ütközetben.

Dess Bascha von Zigeth leibroß
 Ist auch in dem grörich und moss
 Erhascht worden nach dem tumult,
 Gezieret und auch schön vergult,
 Der Beeg von Koppan⁵⁰ in dem holtz, 190
 Ein fürtrefflicher türck und stoltz,
 Ist nach beschehener feldtschlacht
 Gefangen worden in der nacht,
 Der lebendig gefangnen all
 Man uber tausent schatzt die zal,
 Der todten vil mehr sollen sein,
 Wies täglich gibt der augenschein,
 Über fünff tausent ir gantzer hauff
 Schier alle im rauch gangen auff,
 Der christen sind wie vernommen
 Nit mehr dann eylff umbkommen. 200
 Saswar Bascha in einer aw
 Hielt ein unparteiisch bschaw,
 Nach der schlacht in einem schweinbad
 Wer zwar gwesen ein kleiner schad,
 Wenn man im wie eim andren schwein
 Beym trüffel het gstoichen hinein,
 Hat er das glück so geschichts hernach
 Ich Gott allein heimsetz die raach.
 Noch andre fürbündig türcken
 Müssen unwillig büß würcken 210
 Zu Tschakathurn,⁵¹ Canischa und
 In andern gräntz vestung ligund.
 Will demnach enden dise gschicht,
 Welchs eygentlich dahin gericht,
 Gottes hilff und macht zu preysen,
 Die er uns thut stäts beweysen
 Wider den erbfeindt seiner herdt,
 Verschaff, o Herr, das kürztlich werdt,
 Gedempfft und außgetriben ferr
 Sein wütende reich und falsche lehr, 220
 Dein thewren helden gib den müß,
 Zu retten deiner christen blüt,
 Mit faust, mit recht, mit leyb und lebn,
 Uns aber gib zu widerstrebn
 Der sünden lust und mit gedult
 Erwarten deiner gnad und huld. 226

Zu Augspurg bey Hans Rogel formschneyder.

⁵⁰ Hasszán koppányi bég szintén fogságba esett.

⁵¹ Csáktornya (Čakovec, HR)

Rövidítések és irodalomjegyzék

1. Források

HARMS-SCHILLING,
1997. no. 176

Neue Zeitung auß Ungern, auch warhaffte und eygentliche Abcontrafactur: welcher massen der Saswar Bascha von Siget, sampt andern dreyen Beegen den 9. Augusti dises 1587. Jars, uber die fünff tausent starck herauß gefallen, und bey sibentzehen Dörffer verbrennet vnnd verheeret, auch ein gute Anzal Christen auffgehoben, vnd gefengklichen mit sich geführt, aber in irem zu ruck ziehen bey Sarck an Zigethe, ungefehr zuo Meil von Canischa, von den unsern angetroffen, und vermitels göttlicher Hilff ritterlichen sein erlegt worden, mit allen Circumstantiis auffß fleissigist beschriben. Augsburg, Hans Rogel der Ältere, 1587.

VD 16 L 643

Victoria Sarkanzigethana, quae illustribus et magnificis dominis, belli ducibus, Georgio comiti Zrinio in Zakaturn etc. praesidii Canisiensis generali, Francisco de Nadasdi comiti perpetuo terrae Fogaras etc., Balthasaro Buthiani Baroni in Güssing etc. divinitus contigit 11. augusti anno etc. 87. versibus decantata a Fridérico Latomo ecclesiaste Viruensi. Graz, Hans Schmidt, 1594.

VD 16 P 3819

Neue Zeitung auß Ungern, auch gründtlicher und warhaffter Bericht: welcher Massen der Saswar Bascha von Siget, sambt andern dreyen Beegen den 9. Augusti dises 1587. Jahrs, ober die fünff tausendt starck herauß gefallen, vnnd bey sibentzehen Dörffer verbrennet und verheret, auch ein guete Anzal Christen auffgehebt, gefenglichen mit sich geführt, aber in irem zu ruck ziehen bey Sarkan Zigethe, ungefährl zuo Meyl wegs von Kanischa, von den unsern angetroffen, und vermitels göttlicher Hülff ritterlichen seind erlegt worden, mit allen Circumstantiis auffß fleissigist beschriben. Graz, Hans Schmidt, 1587.

VD 16 P 3820

Neue Zeytung auß Ungern, auch gründlicher und warhaffter Bericht: welcher Massen der Sasuar Bascha von Siget sampt andern dreyen Beegen, den 9. Augusti dises 1587. Jars uber die fünff tausendt starck herauß gefallen, und bey sibentzehen Dörffer verbrennet vnd verheret, auch ein gute Anzal Christen auffgehebt, gefenglichen mit sich geführt. Aber in ihrem zuruck ziehen, bey Sarkan Zigethe, ungefehr zuo Meyl wegs von den unsern angetroffen, und vermittels göttlicher Hülff, ritterlichen seind erlegt worden, mit allen Cir-

- VD 16 ZV 20202 *cumstantiis auffß fleisigste beschrieben.* Nürnberg, Leonhard Heussler, 1587.
- VD16 V 1194 *Neue Zeitung auß Ungern, auch gründtlicher vnd warhaffter Bericht, welcher Massen der Saswar Bascha von Siget, sambt andern dreyen Beegen den 9. Augusti dises 1587. Jars uber die fünff tausendt starck herauß gefallen, unnd bey sibentzehen Dörfer verbrennet vnd verheret, auch ein guete Antzal Christen auffgehebt gefenglichen mit sich geführt, aber in irem Zuruckziehen bey Sarkan Zigethe, ungefehr zwo Meyl wegs von Kanischa, von den unsern angetroffen vnd vermittels göttlicher Hülff ritterlichen seind erlegt worden, mit allen Circumstantiis auffß fleissigist beschriben.* Monyorókerék, Manlius, 1587.
- Victoria, oder Zeyttungen, so die Christen denn XXI. Augusti Anno 87. inn Vngern bey Katzerlach glücklich mit Gottes Hülff dem Türcken aberhalten, dergleichen bey Manns gedencken nie erhöht oder geschehen ist. Anno Domini M.D.LXXXVII.* Augsburg, Josias Wörly, 1587.

2. Szakirodalom

- Ács
1999 *Régi Magyar Költők Tára. XVI. századbeli magyar költők művei.* XI. köt. *Az 1580-as évek költészete (1579-1588).* Sajtó alá rend. Ács Pál. Budapest, Akadémiai-Orex 1999. 157–172., 429–443.
- 2002 Ács Pál: *Sásvár bég históriája. Historia cladis Turcicae ad Naduduar, 1580.* In: *Hadtörténelmi Közlemények*, 115. évf. (2002) 2. sz. 381–388.
- App. H. *Hungarica. Ungarn betreffende im Ausland gedruckte Bücher und Flugschriften.* Gesammelt und beschrieben von Graf Alexander APPONYI. Neubearbeitet von József VEKERDI. Bd. I–V. Budapest, Országos Széchényi Könyvtár, 2004.
- BILKEI–TURBULY
1989 Bilkei Irén–Turbuly Éva: *Zala vármegye közgyűlési jegyzőkönyveinek regesztái 1555–1711.* I. Zalaegerszeg, Zala Megyei Levéltár, 1989. (Zalai gyűjtemény, 29.)
- GYIMESI
1994 *Zalai életrajzi kislexikon.* Szerk. GYIMESI Endre. Zalaegerszeg, Zala Megyei Önkormányzat Közgyűlése, 1994. 218–219.
- HARMS–SCHILLING
1997 Harms, Wolfgang–Schilling, Michael: *Deutsche illustrierte Flugblätter des 16. und 17. Jahrhunderts. Die Samm-*

- lung der Zentralbibliothek Zürich. Teil 2. Die Wickiana.* Tübingen, Niemeyer, 1997.
- HUBAY
1948
HUBAY Ilona: *Magyar és magyar vonatkozású röplapok, újságlapok, röpiratok az Országos Széchényi Könyvtárban 1480–1718.* Budapest, Országos Széchényi Könyvtár, 1948.
- NÉMETH S.
1993
NÉMETH S. Katalin: *Ungarische Drucke und Hungarica 1480–1720. Katalog der Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel.* I–III. München–New York–London–Paris, K. G. Saur, 1993.
- PÁLFFY
2000
PÁLFFY Géza: *A tizenhatodik század története.* Budapest, Pannonica, 2000. (*Magyar századok*)
- 2002
PÁLFFY Géza: *Egy szlavóniai köznemesi família két ország szolgálatában: A budróci Budor család a XV–XVIII. században.* In: *Hadtörténelmi Közlemények*, 115. évf. (2002) 4. sz. 923–1007.
- RMK III
Régi Magyar Könyvtár III. Magyar szerzőktől külföldön 1480-tól 1711-ig megjelent nem magyar nyelvű nyomtatványok könyvészeti kézikönyve. Írták SZABÓ Károly és HELLEBRANT Árpád. Budapest, MTA, 1896–1898.
- RMNY
Régi magyarországi nyomtatványok 1473–1600. Írták BORSA Gedeon–HERVAY Ferenc–HOLL Béla–KÄFER István–KELECSÉNYI Ákos. Budapest, Akadémiai, 1971.
- ŠTEFANEC
2001
ŠTEFANEC, Nataša: *Heretik Njegova Veličanstva: povijest o Jurju IV. Zrinskom i njegovu rodu.* Zagreb, Barbat, 2001.
- STRAUSS
1975
STRAUSS, Walter L.: *The German Single-Leaf Woodcut 1550–1600. A Pictorial Catalogue.* I–III. New York, Abaris Books, Inc., 1975.
- VÁNDOR
1994
VÁNDOR László: *Kanizsa története a honfoglalástól a város török alóli felszabadulásáig.* In: *Nagykanizsa. Városi monográfia.* I. köt. Nagykanizsa, Nagykanizsa Megyei Jogú Város Önkormányzata, 1994.
- VD 16
Verzeichnis der im deutschen Sprachbereich erschienenen Drucke des XVI. Jahrhunderts. Herausgegeben von der Bayerischen Staatsbibliothek in München in Verbindung mit der Herzog August Bibliothek in Wolfenbüttel. Stuttgart, Anton Hiersemann, 1983–

